

MEHNAT MUHOFAZASI VA XAVFSIZLIK TEXNIKASI BO‘YICHA YO‘RIQNOMALARNI O‘TKAZISH METADOLOGIYASI

Tog‘ayev Jamshiddin

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti “Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi”

kafedrasi katta o‘qituvchisi.

Qarshi shahri, O‘zbekiston.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11503857>

Annotatsiya. Maqolada Xodimlarga yo‘riqnoma berish, o‘qitish va ularning bilimlarini tekshirish ishlarini tashkil etishning zaruriyati va ahamiyati hamda afzalliklari yoritilgan. Mualliflar tomonidan yoritilgan mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi bo‘yicha xodimlarni o‘qitish va ularning bilimlarini sinovdan o‘tkazishni mazmuni to‘g‘risida qisqa ma’lumotlar keltirilgan.

Tayanch so‘zlar va iboralar: mehnat muhofazasi, xavfsizlik texnikasi, yo‘riqnoma, xavfsizlik, baxtsiz hodisalar.

METHODOLOGY OF CONDUCT OF INSTRUCTIONS ON LABOR PROTECTION AND SAFETY TECHNIQUES

Abstract. The article describes the necessity, importance, and benefits of organizing employees' instruction, training, and testing of their knowledge. Brief information on the contents of training employees and testing their knowledge on labor protection and safety techniques, covered by the authors.

Key words and phrases: labor protection, safety techniques, instructions, safety, accidents.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ ИНСТРУКЦИЙ ПО ОХРАНЕ ТРУДА И ТЕХНИКЕ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация. В статье освещены необходимость, важность и преимущества организации работы по инструктированию, обучению и проверке знаний сотрудников. Краткие сведения о содержании обучения работников и проверки их знаний по технике безопасности и охраны труда, освещенные авторами.

Ключевые слова и фразы: охрана труда, техника безопасности, инструкции, безопасность, несчастные случаи.

KIRISH. Amaldagi huquqiy hujjatlarga muvofiq xodimlarga xavfsizlik texnikasi, ishlab chiqarish sanitariyasi, yong'in xavfsizligi va mehnatni muhofaza qilishning boshqa qoidalari haqida yo'l-yo'riqlar berish hamda xodimlarning mehnatni muhofaza qilishning hamma talablariga rioya etishlarini doimiy ravishda tekshirib borish vazifasi ish beruvchi zimmasiga yuklatiladi.

Xodimlarga yo'riqnoma berish, o'qitish va ularning bilimlarini tekshirish ishlarini tashkil etish "Mehnat muhofazasi bo'yicha o'qishlarni tashkil qilish va bilimlarni sinash to'g'risida"gi Namunaviy nizomga (1996 yil 14 avgust, ro'yxat raqami 272-son) muvofiq amalga oshirilishi lozim.

Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha belgilangan tartibda o'qitish, yo'l-yo'riqlar berish va bilimlari tekshirishdan o'tmagan xodimlarni ishga qo'yish taqiqlanadi.

TADQIQOT METODLARI. Tadqiqot jarayonida ilmiy va o'quv-uslubiy adabiyotlar tahlili, pedagogik kuzatuv, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, dasturlashtirish va modellari kabi metodlardan foydalanildi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMALAR. Xodimlarni xavfsiz mehnat usullariga o'qitishni tashkil qilish va amalga oshirish bo'yicha umumiy xabarlik va javobgarlik korxonalariga yuklatiladi. Xodimlarni yo'riqnomadan o'tkazish turlari ikkiga ya'ni kirish va ish joyida o'tkaziladigan yo'riqnomaga bo'linadi. Ish joyidagi yo'riqnoma uz navbatida birlamchi, davriy va navbatdan tashqari yo'riqnomalarga bo'linadi.

1. Xodimlarni kirish yo'riqnomasidan o'tkazish tartibi

Korxonaga ishga kirgan xodimlar, boshqa tashkilotlardan shu korxonaga ishlash uchun xizmat safariga yullanganlar va amaliyotni o'tash uchun kelgan o'quvchilar kirish yo'riqnomasidan o'tadi. Xodimlarni kirish yo'riqnomasidan o'tkazishni mehnatni muhofaza qilish xizmati xodimi yoki ushbu vazifa yuklatilgan boshqa bir xodim amalga oshiradi.

Hozirgi kunda amalda kirish yo'riqnomasidan tegishli me'yoriy xujjatlar va kurgazmali kurollar bilan jixozlangan mehnat muhofazasi xonasida o'tkaziladi.

Ushbu yo'riqnoma raqamli texnologiyalar bilan tashkil etilganda interfaol taqdimotlar, video materiallar, interfaol matnlar hamda boshqa turdagi elektron ta'lim resurslari foydalanish tavsiya etiladi [4, 5].

Kirish yo'riqnomasi dasturi qo'yidagilarni o'z ichiga olishi talab etiladi:

1. Korxonalar to'g'risida umumiy ma'lumot.

2. Mehnatni muhofaza qilish: ish vaqti va dam olish vaqti, yoshlar va ayollar mehnatini muhofazasi, ichki mehnat tartib qoidalari, ishlab chiqarishda baxtsiz hodisalar sodir bo'lganda xodimning birinchi navbatdagi harakatlari.

3. Xavfsizlik texnikasi:

- xavfli va zararli ishlab chiqarish faktorlari va ulardan himoyalaniş, korxonadagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklarining asosiy sabablari;
- ish joyidagi uskunarlar (texnikalar) va ishlab chiqarish jarayonining mehnat xavfsizligi standartlari tizimi (MXST) talabiga mosligi,
- to‘suvcchi, saqllovchi va ogohlantiruvchi uskunarlar, xavfsizlik belgilari va ranglari,
- elektr tokining odam organizmiga ta’siri, elektr tokidan tan jaroxati oldini olish chora tadbirlari,
- korxonaga va ish joyiga kuyilgan xavfsizlik talablari.

4. Ishlab chiqarish sanitariyasi;

- ishlab chiqarishdagi asosiy sanitariya-gigiena faktorlari,
- mehnat sharoitlarini yaxshilash yuzasidan chora-tadbirlar (tenikaviy va tashkiliy, sanitariya-gigiena xamda davolash), shamollatish (ventilatsiya) uskunulari va yoruglik me’yorlari[6].

5. Xodimlarni shaxsiy himoya vositalari bilan bepul ta’minlanishi;

- korxonalarda sharoiti zararli va xavfli yoki ifloslanishlar bilan bog‘liq sharoitlarda bajariladigan ishlarda Mehnat qiluvchilarga belgilangan me’yorlarda maxsus kiyim, poyafzal va boshqa shaxsiy himoya vositalari, yuvish va dezinfeksiyalash vositalari, sut yoki unga tenglashadigan boshqa oziq-ovqat mahsulotlari, parhez ovqat bepul berish tartiblari,
- ushbu himoya vositalarini mehnat xavfsizligi standartlari tizimi (MXST) talablariga mosligi, ularni saqlash, ta’mirlesh, tozalash, yuvish va to‘g‘ri foydalanishi.

6. Korxonaga yongin xavfsizligi buyicha quyilgan talablar [7].

7. Birinchi yordam kursatish.

- xodimlar tan jaroxati olganda, kislota va ishqorlar natijasida kuyganda, gazdan zaxarlanganda, elektr toki tasirida jaroxatlanganda va boshqa xollarda birinchi yordam kursatish.

8. Texnika xavfsizligi yuriknomasi talablarini buzganda xodimning javobgarligi kabi masalalarni o‘z ichiga olgan kirish yo‘riqnomasi tuziladi.

Xodimlarni ish joyida yo‘riqnomadan o‘tkazish tartibi:

- barcha xodimlar kirish yo‘riqnomasidan tashqari ish joyida xam yo‘riqnomadan o‘tishlari shart;
- ish joyida yo‘riqnomadan o‘tkazishning maqsadi har bir xodimni xavfsiz va to‘g‘ri ish olib borish usullariga o‘rgatish;

– ish joyida yo‘riqnomadan o‘tkazishda xodimni mexanizmlar, dastgoxlar va uskunalarning tuzilishi, xavfli va xavfsiz joylari xamda ish joyini ishga tayyorlash jarayoni bilan tanishtiriladi;

– ish joyida yo‘riqnomadan o‘tkazish xodimga bevosita raxbarlik qiluvchi brigadir (bo‘linma) zimmasiga yuklatiladi;

– yo‘riqnomalarni ishlab chiqish va yo‘riqnomalar bilan ishlovchilar hamda ish joylarini ta‘minlash mehnatni muhofaza qilish xizmati yoki uni vazifasini bajaruvchi rahbarlardan biriga yuklatiladi;

– yo‘riqnomadan o‘tgan xodimlar ish joyida yo‘riqnomadan o‘tkazish jurnaliga qayd etilib, tegishli imzolar quyilishi bilan rasmiylashtiriladi (jurnalni yuritish tartibi 2-ilovada keltirilgan);

– xodimlar ish staji va malakasidan qat‘iy nazar uzog‘i bilan 6 oyda navbatdagi yo‘riqnomadan o‘tkazilishi shart;

– ishlab chiqarish texnologiyalarida o‘zgarishlar bo‘lganda, dastgohlar almashganda va boshqa xolatlar natijasida mehnat sharoitlarida o‘zgarishlar bo‘lganda, ishlab chiqarishda baxtsiz hodisalar sodir bo‘lganda, xavfsiz mehnat olib borish bo‘yicha yo‘riqnomalarga o‘zgartirishlar kiritilganda va boshqa xolatlarda navbatdan tashqari yo‘riqnomadan o‘tkaziladi;

– navbatdan tashqari yo‘riqnomadan o‘tkazish ham ish joyida yo‘riqnomadan o‘tkazish kabi sabablari ko‘rsatilgan holda jurnalga qayd qilinadi.

XULOSA. Korxonada va tashkilotlarda yo‘riqnomalar o‘tkazish hamda ishchi-xodimlarni mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi bo‘yicha o‘qitishda ish beruvchiga ya‘ni Xodimlarni xavfsiz mehnat usullariga o‘qitishni tashkil qilish va amalga oshirish bo‘yicha umumiy raxbarlik va javobgarlik korxonada raxbariga yuklatiladi. Xodimlarni yo‘riqnomadan o‘tkazish turlari ikkiga ya‘ni kirish va ish joyida o‘tkaziladigan yo‘riqnomaga bo‘linadi. Ish joyidagi yo‘riqnomaga uz navbatida birlamchi, davriy va navbatdan tashqari yo‘riqnomalarga bo‘linadi. Ish joyida yo‘riqnomadan o‘tkazish xodimga bevosita raxbarlik qiluvchi brigadir (bo‘linma) zimmasiga yuklatiladi, Yo‘riqnomalarni ishlab chiqish va yo‘riqnomalar bilan ishlovchilar hamda ish joylarini ta‘minlash mehnatni muhofaza qilish xizmati yoki uni vazifasini bajaruvchi rahbarlardan biriga yuklatiladi. Bu orqali mehnatni muhofaza qilishda ish beruvchining masuliyati va javobgarligiga e‘tibor qaratilgan,

REFERENCES

1. Тимофеев С. С., Тимофеева С. С. цифровое будущее охраны труда // ХХИ век. Техносферная безопасность. 2022. Т. 7. № 1. С. 51–62. <https://doi.org/10.21285/2500-1582-2022-1-51-62>.

2. Сифровая трансформация охраны труда.
URL: https://журнал.эсостандарт.ру/от/теч/сифровая_трансформация-охраны-труда/
3. Сифровизация — важнейший тренд в сфере охраны труда.
URL: <https://www.трудконтрол.ру/пресс/публикации/30216/сифровизация-важнейший-тренд-в-сфере-охраны-труда>
4. Otabek M. et al. Dynamics And Stability Of A Composite Feed Cylinder In The Feeding Area Of Rotor Spinning Machines //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2023. – С. 1152-1157.
5. Рахимов О. Д., Тогаев Ж. Х., Хужакулов А. Х. У. Усовершенствованный кормонасос для фермерских хозяйств //Academy. – 2019. – №. 6 (45). – С. 25-27.
6. Рахимов, О. Д. "Тогаев ЖХ, Хужакулов АХ Усовершенствованный кормонасос для фермерских хозяйств." Москва. Журнал «Academy 6 (2019): 45.
7. Rakhimov O. D., Togaev Z. K., Khuzhakulov A. K. Improved feed pump for farms //Akademy. – 2019. – Т. 6. – №. 45. – С. 25-27.
8. Жураев М. Н. и др. Кластер тармоқлари учун автомобил транспортида ташиш жараёнларини бошқариш моделларини шакллантириш //O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2023. – Т. 2. – №. 19. – С. 1318-1323.
9. Namroyev O., Togaev J., Keldiyorov R. N. Installation for testing the ability of oil-oxidizing microorganisms //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 417. – С. 02015.
10. Zhuraev M., Togaev J., Yusufkhonov Z. Management of consumers needs for volume of transportation, taking into account the probable nature //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 401. – С. 01066.
11. Норбаев Э. Қ., Тогаев Ж. Х. ОЗИҚА УЧУН ТЕХНИКАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДАГИ ҲАРАЖАТЛАР УЛУШИ //ББК 1 Е91. – 2019. – С. 131.
12. Тогаев Ж. Х., Жураев М. Н., Назарова В. Ҳ. АВТОМОБИЛ ТРАНСПОРТИДА ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ТЕРМИНАЛ ТАШУВЛАР АСОСИДА ЕТҚАЗИБ БЕРИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMİY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2023. – Т. 2. – №. 19. – С. 1143-1151.
13. Сарвирова Н. С., Саматов Г. А., Тогаев Ж. ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ В АГРОЛОГИСТИКЕ //Актуальные проблемы экономики и управления на

- предприятиях машиностроения, нефтяной и газовой промышленности в условиях инновационно-ориентированной экономики. – 2020. – Т. 1. – С. 175-185.
14. Жураев М. Н., Тогаев Ж. Х. МЕТОДИКА ЭФФЕКТИВНОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ПРОВОЗНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ АВТОТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ НА РАДИАЛЬНЫЕ МАРШРУТЫ //Актуальные проблемы экономики и управления на предприятиях машиностроения, нефтяной и газовой промышленности в условиях инновационно-ориентированной экономики. – 2020. – Т. 1. – С. 116-124.
15. Muradov S. et al. EMERGENCY EPIDEMIOLOGICAL, EPIZOOTIC AND EPIPHYTOTIC SITUATIONS. PARTICULARLY DANGEROUS INFECTIONS THAT CAUSE CONTAGIOUS AND COMMON DISEASES //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 52-89.
16. Muradov S. et al. STANDARDS OF SAFETY REQUIREMENTS FOR PRESSURE CABINETS, APPARATUS AND GAS EQUIPMENT //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 159-180.
17. Muradov S. et al. MOVEMENT OF CHICTONIC PLATES, ORIGIN OF EARTHQUAKES //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 401-415.
18. Muradov S. et al. STUDY OF THE HISTORICAL STAGES OF THE SCIENCE OF LABOR PROTECTION //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 350-365.
19. Muradov S. et al. CHECKING KNOWLEDGE OF LABOR PROTECTION //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 386-400.
20. Muradov S. et al. MAIN CONTENT AND COMPONENT PARTS OF THE SCIENCE" SAFETY OF CONSTRUCTION OF BUILDINGS AND CONSTRUCTIONS" //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 335-349.
21. Muradov S. et al. ANALYSIS OF SECURITY CATEGORY AND RULES FOR CARRIERS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 366-385.
22. Muradov S. et al. ANALYSIS OF SECURITY CATEGORY AND RULES FOR CARRIERS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 366-385.
23. Muradov S. et al. ANALYSIS OF SECURITY CATEGORY AND RULES FOR CARRIERS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 366-385.
24. Muradov S. et al. ADMINISTRATIVE BUILDINGS AND THEIR REQUIREMENTS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 257-280.
25. Muradov S. et al. EMERGENCY EPIDEMIOLOGICAL, EPIZOOTIC AND EPIPHYTOTIC SITUATIONS. PARTICULARLY DANGEROUS INFECTIONS THAT

- CAUSE INFECTIOUS AND COMMON DISEASES //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 2. – С. 281-318.
26. Qizi S. M. A., Namazovna S. D. JAMOAT BINOLARI VA O ‘QUV MARKAZLARI UCHUN TASVIRIY SAN’AT VA RANG YECHIMINI LOYIHALASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O ‘RNI //Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика). – 2024. – №. 6. – С. 333-340.
27. Qizi S. M. A. et al. O ‘QUV BINOLARI VA O ‘QUV MARKAZLARINI RANG YECHIMINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR HAMDA SUN’IY INTELLEKT ORQALI LOYIHALASH //Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика). – 2024. – №. 6. – С. 325-332.
28. Muradov S. et al. CAUSES OF NATURAL EMERGENCIES //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 5. – С. 92-130.
29. Muradov S. et al. ANALYSIS OF SAFETY REQUIREMENTS OF EQUIPMENT WORKING UNDER HIGH PRESSURE //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 5. – С. 131-167.
30. Muradov S. et al. CAUSES OF NATURAL EMERGENCIES //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 5. – С. 92-130.
31. Muradov S. et al. CONTENT AND ESSENCE OF THE LAW AND LEGAL DOCUMENTS ON THE PROTECTION OF THE POPULATION AND TERRITORIES FROM EMERGENCIES //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 5. – С. 168-204.
32. Muradov S. et al. STABILITY CALCULATION OF LOAD LIFT VEHICLES //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 5. – С. 205-234.